

Infrastrukturdepartementet
103 33 Stockholm
I2020/03164

Kapacitetsutmaningen i elnäten samt promemoria om Ökade incitament för kostnadseffektiva lösningar i elnätsverksamhet

Villaägarnas Riksförbund som företräder ca 300 000 medlemshushåll har beretts tillfälle att yttra sig över rubricerat ärende.

Kommer strömmen räcka till?

I den politiska debatten (exempelvis Agenda den 14 februari 2021) tonas ofta de utmaningar landet står inför ned när det kommer till den framtida elförsörjningen. Helt andra signaler kommer emellertid från näringslivet och den finansiella marknaden. Där oroas man för att strömmen inte ska räcka till i en framtid där fordonsflottan byts ut till elbilar, LKAB och SSAB ställer om till energislukande och koldioxidneutral produktion, och där fler serverhallar och batteriföretag etablerar sig.

Villaägarnas Riksförbund
Postadress: Box 7118, 192 07 Sollentuna
Besöksadress: Rotebergsvägen 3
Telefon: 010-750 01 00
Org.nr: 802003-7118
Plusgiro: 46 94 00-6
Bankgiro: 227-7200
info@villaagarna.se
villaagarna.se

Det är framför allt under kalla och vindstilla vinterdagar det kommer att uppstå problem. Då kommer elförbrukningen överstiga tillgänglig produktion och import av el. I dessa situationer kommer inte de tillgängliga resurserna på elmarknaden räcka till. Svenska kraftnät har då möjlighet att ta till "reserver" som i förväg upphandlats.

I lagen (2003:436) om effektreserv står det att Svenska kraftnät ska se till att det finns en effektreserv. Lagen gäller fram till den 16 mars 2025. Men vad händer efter det? Vad händer en kall vindstilla vinterdag december 2025? Kommer de som har elbilar kunna köra dem? Kan det till och med uppstå situationer som i Texas vintern 2020/21, då strömmen helt enkelt stängs av? Villaägarna saknar resonemang och analyser kring dessa större "utmaningar".

Reformera Svenska kraftnät

Villaägarna menar att Sverige står inför problem och det kommer att gå ut över landets småhusägare. Stabil elproduktion har lagts ner i södra Sverige för att ersättas med väderberoende elproduktion i norr. Trots att denna utveckling varit känd under lång tid, har tillräckliga investeringar inte gjorts från Svenska kraftnäts sida. Utbyggnaden från norr till söder kommer inte att vara klar förrän om 20 år. Under dessa 20 år har samhället dessutom elektrifierats ytterligare som följd av klimatomställningen. Det är inte acceptabelt för en så samhällsviktig vara som ström och staten måste ta sig en allvarlig funderare kring myndighetens framtid.

Idag sitter Svenska kraftnät på två stolar. De utövar både tillsyn och utbyggnad av kraftnät. Dessa roller borde renodlas så som i Finland. Villaägarna anser att Svenska kraftnät borde utöva tillsyn och någon annan aktör ansvara för utbyggnaden av stamnätet. Idag intar Svenska kraftnät en mycket "passiv" och "förvaltande" roll, vilket riskerar att försätta både hushåll och företag i ett utomordentligt allvarligt läge.

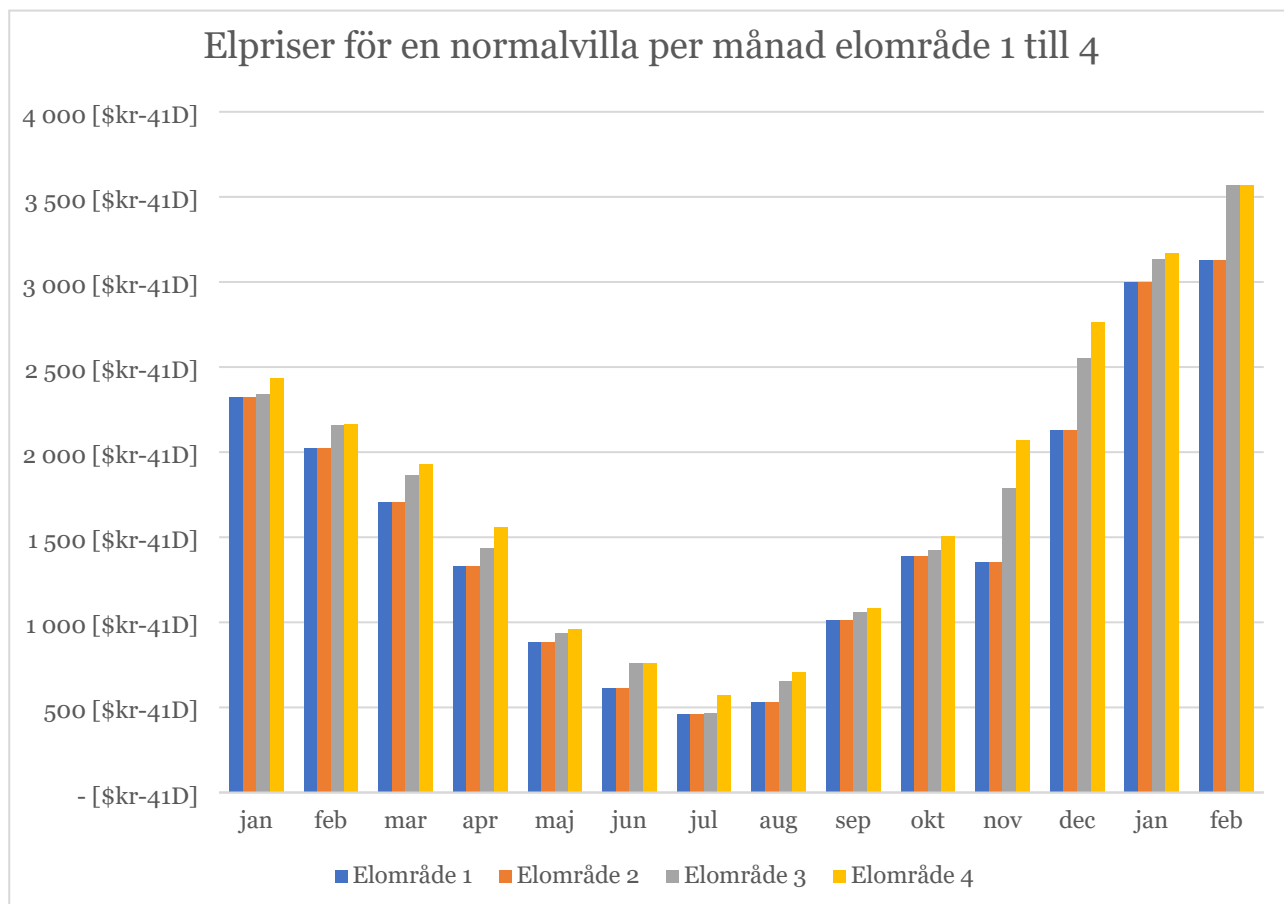
Använd Vattenfall för utökad elproduktion i elprisområde 3 och 4

Sedan nedstängningen av landets kärnkraftverk, saknas produktionskapacitet i de två södra elprisområdena 3 och 4. Det skapar stora prisskillnader i förhållande till elprisområdena i norr. Under de kalla vintermånaderna 2020/21 skiljde spotpriserna ca 30 procent mellan norr och söder. De höga priserna slår hårt mot både småhusägare och

näringsliv. Knappt 20 procent av landets förbrukning sker i elprisområde 1 och 2, medan 80 procent av förbrukningen sker i de dyrare elprisområde 3 och 4.

Från januari 2020 fram till februari 2021 har elpriserna till en normal villa varierat enligt figur 1. Hänsyn har tagits till spotpriser, tillägg, konsumtion, skatter och moms (men inte elnätspriser). Under de kalla månaderna blir utgifterna betydande för ett hushåll, både i norra och södra Sverige. I södra Sverige ligger elkostnaderna när det är kallt (exkl. elnät) på ungefär 3 500 kr/månad medan kostnaderna i norr ligger runt 3 000 kr/månad. I en framtid med ökad elbrist, kommer denna utgift bli markant högre.

Figur 1

Källa: Prisdata från Nord Pool samt egna beräkningar

Villaägarna anser att det inte räcker med att enbart öka nätkapaciteten från norr till söder och Villaägarna är kritiska till att inte staten via Vattenfall redan ökat elproduktionen i elprisområde 3 och 4. När LKAB och SSAB gjort sin produktion koldioxidneutral är det dessutom tveksamt att det finns något överskott i elprisområde 1 och 2.

I stället för det kapital som satsats på tveksamma investeringar i företag som Nuon och tysk brunkol, borde staten via Vattenfall i god tid satsat på utbyggnad av förnyelsebar energiproduktion i elprisområde 3 och 4. som är gjort kan inte göras ogjort, men staten måste framöver ta ett större helhetsgrepp att genom Vattenfall bygga ut elproduktionen i södra Sverige.

Företag som missköter sig ska drabbas av ”prissignaler” – inte dess kunder

I rapporten står att prissignaler i form av elpriser ska spegla ”strukturella flaskhalsar i elsystemet” och nättariffer ska reflektera knapphet i elnätet. Det kommer att leda till att hushåll och företag kommer att drabbas av ökade kostnader som följd av att stat, myndigheter och elnätsföretag inte byggt ut kapacitet och produktion i samma takt som stabil elproduktion lagts ner. Villaägarna är mycket kritiska till detta. Det kommer att få långtgående konsekvenser för ett land som byggt sin industrikapacitet kring god och stabil eltillförsel till låga priser.

Ei menar att ”flexibilitet i förbrukning” i kombination med ”smarta mätare och automatisk styrning” blir allt mer kostnadseffektiva alternativ till nätutbyggnad.” Villaägarna menar att det är viktiga pusselbitar, men detta kommer inte kunna ersätta även en nätutbyggnad i en framtid med allt större elförbrukning. I stället kommer brister i elnäten leda till högre priser för både företag och kunder, trots att det inte är dem som råår för kapacitetsbristen. Bristen som kommer att uppstå beror på en kombination av politiska beslut, senfärdigt agerande av Svenska kraftnät och bristande incitament för företag att investera i elnät och energilagring.

I stället för att företag och boende ska drabbas av höjda kostnader, menar vi att Ei borde lägga tid på att hitta incitament för nätföretagen att investera i utbyggnad av elnät och energilagring (så som vätgas). Och då inte i form av högre priser mot kund, utan hot om vite om de inte lever upp till de krav som Ei ställer.

Behov av ny elnätsreglering med incitament för utbyggnad av kapacitet

Som elnätskoncessionshavare har elnätsbolag av staten fått rättighet att bedriva ett naturligt monopol inom sitt område, en rättighet som med rimlighet borde ställas mot lika stor skyldighet. Om inte dessa skyldigheter uppfylls borde Ei ha möjlighet att dra tillbaka

koncessionen. Om en koncession dras tillbaka, ska en annan aktör ges möjlighet att bedriva elnätsverksamheten.

Villaägarna anser att en period om fem år skulle utgöra en lagom period för en ordentlig genomlysning av hur väl elnätsbolaget har uppfyllt sina plikter gentemot de kunder som finns inom elnätsområdet. Centralt är att elnätsområdets kunder ska få en god leveranssäkerhet.

Vidare måste avkastningsregleringen förenklas och inriktas på kostnadstäckning för de investeringar som nätbolaget rimligen kan behöva göra för att uppnå lagstadgad leveranssäkerhet och elnätskapacitet. Elnätsbolagen ska få ersättning för detta, varken mer eller mindre.

Elnätsbolagen borde värderas utifrån indikatorer som visar på hur väl de har uppfyllt sina skyldigheter. Dessa indikatorer ska nogsamt utvärderas av en tredjepart som utifrån sakliga fakta ska utföra en teknisk, ekonomisk och samhällsinriktad revision av elnätet inom respektive elnätsområde. Denna revision som sker vart femte år föreslås fokusera på:

- 1) genomförda investeringar
- 2) genomfört underhåll
- 3) tillhandahållande av den elnätskapacitet som efterfrågas av elanvändare och producenter
- 4) tillhandahållande av god elkvalitet i enlighet med de föreskrifter som Energimarknadsinspektionen har utfärdat
- 5) elnätets informations- och IT-säkerhet
- 6) elnätets status och tillförlitlighet
- 7) elnätskundernas kundnöjdhet (inkluderande enskilda, företag, kommuner, regioner och producenter)
- 8) hur väl anslutningskyldigheten har tillgodosetts (både elanvändare och producenter)

Baserat på resultatet av revisionen borde Energimarknadsinspektionen göra en bedömning om elnätskoncessionen ska dras tillbaka eller om nätkoncessionshavaren får förtroende att fortsätta bedriva elnätsverksamhet inom områdeskoncessionen.

Om en elnätsägare åberopar att de har kapacitetsbrist så borde EI till en början utkräva vite om inte åtgärder vidtas. Det kan handla om att bygga ut elnätet, men även alternativet att bygga batteri- eller vätgaslager borde tillämpas. I de fall där elnätsbolagen inte börjar att vidta åtgärder inom 2 år borde EI dra tillbaka nätkoncessionen och auktionera ut den till den aktör som kan anses ha bäst förutsättningar att leva upp till kundernas förväntningar.

Sammanfattning

Rapporterna innehåller många intressanta analyser och förslag, men Villaägarna saknar följande mer genomgripande reformer:

- 1) Svenska kraftnät har genom sitt senfärdiga agerande i utbyggnaden av elnäten från norr till söder, blottlagt stora brister. Regeringen bör därför överväga att reformera myndigheten enligt finsk förebild, dvs. ha en myndighet som ansvarar för tillsyn, och en annan som ansvarar för utbyggnaden.
- 2) Staten måste via statliga Vattenfall öka elproduktionen i elprisområde 3 och 4.
- 3) EI borde förändra elnätsregleringen, genom att öka elnätsföretagens incitament att investera elnätsutbyggnad och energilager, via hot om vite och indragen nätkoncession om de inte lever upp till uppställda krav.

Med vänliga hälsningar,
Villaägarnas Riksförbund

Kenneth Kanckos
Tf Förbundsdirektör Villaägarnas Riksförbund